

Jakim wymogom powinny odpowiadać sądy, aby mogły być uznane za niezawiste w rozumieniu prawa UE?

Art. 47 Karty Praw Podstawowych: prawo do sądu, niezawistość sędziowska, niezależność sądownictwa

Wyrok TSUE z 27 lutego 2018 r. w sprawie Associação Sindical dos Juizes Portugueses przeciwko Tribunal de Contas (C-64/14)

W 2014 r. Portugalia wprowadziła tymczasowe obniżenie wysokości wynagrodzeń w sektorze publicznym. Ustawa ta wynikała z konieczności zlikwidowania nadmiernego deficytu budżetowego oraz z programem pomocy finansowej UE. Na podstawie ustawy wydano szereg aktów administracyjnych obniżających wysokość wynagrodzenia sędziów Trybunału Obrachunkowego. ASJP, stowarzyszenie zrzeszające sędziów, zaskarżyła te akty do Naczelnego Sądu Administracyjnego, zarzucając im m.in. naruszenie zasady niezawisłości sędziowskiej, mającej swoje umocowanie w prawie unijnym (art. 19 ust. 1 TUE i art. 47 KPP).

Sąd zadał TSUE następujące pytanie prawne: „Czy wobec wymogów zlikwidowania nadmiernego deficytu budżetowego i wobec pomocy finansowej regulowanej przepisami europejskimi zasadę niezawisłości sędziów, wynikającą z art. 19 ust. 1 akapit drugi TUE i z art. 47 karty oraz z orzecznictwa Trybunału należy interpretować w ten sposób, że sprzeciwia się ona przepisom obniżającym wynagrodzenie stosowanym względem sędziów w Portugalii z tego powodu, iż zostały one ustanowione jednostronnie i w sposób ciągły przez pozostałe organy władzy (...)?”. TSUE wskazał, że podstawą UE jest wzajemne zaufanie między państwami członkowskimi, w tym między ich sądami, oparte na założeniu, że państwa członkowskie dzielą szereg wspólnych wartości, na których opiera się Unia. Jedną z takich wartości jest sprawiedliwość i państwo prawa. Wynika z nich, że jednostki mają prawo zakwestionować przed sądem zgodność z prawem każdej decyzji lub każdego innego aktu krajowego dotyczącego zastosowania wobec nich aktu Unii. Kontrolę taką sprawuje przy tym nie tylko TSUE, ale i sądy krajowe. Państwa powinny więc, zgodnie z wymogami określonymi w art. 19 ust. 1 TUE, ustanowić system środków i procedur zapewniających skuteczną kontrolę sądową w dziedzinach objętych prawem UE. Prawo do skutecznej ochrony sądowej można wręcz uznać za ogólną zasadę prawa UE, wynikającą z tradycji konstytucyjnych państw członkowskich, art. 6 i 13 EKPC czy art. 47 KPP. Aby prawo to było realizowane, państwa powinny zapewnić jednostkom dostęp do „sądu”, rozumianego jako organ spełniający określone kryteria – istotne są zwłaszcza „ustawowa podstawa prawna organu, jego stały charakter, obligatoryjny charakter jego jurysdykcji, kontradiktoryjność postępowania, stosowanie przez organ przepisów prawa oraz jego niezawistość”. Jeżeli zatem określony „sąd krajowy” (w tym przypadku – Trybunał Obrachunkowy) – może rozpatrywać kwestie dotyczące stosowania lub wykładni prawa Unii, to państwo członkowskie powinno zapewnić, że spełnia on powyższe wymogi. Jak już wskazano, jednym

z kluczowych wymogów jest niezawistość, zakładająca m.in. „że dany organ wypełnia swe zadania sędziowskie w pełni autonomicznie, nie podlegając żadnej hierarchii służbowej ani nie będąc podporządkowanym komukolwiek i nie otrzymując nakazów czy wytycznych z jakiegokolwiek źródła, oraz że jest on w ten sposób chroniony przed ingerencją i naciskami zewnętrznymi mogącymi zagrozić niezależności osądu jego członków i wpływać na ich rozstrzygnięcia”. Odpowiedni poziom wynagrodzenia sędziów, obok m.in. ich nieusuwalności, stanowi bardzo istotną gwarancję niezawistości. W omawianym przypadku nie doszło jednak do pogwałcenia niezawistości sędziowskiej. Przepisy portugalskie zostały uchwalone w związku z koniecznością likwidacji nadmiernego deficytu budżetowego. Nie było one skierowane wyłącznie na sędziów Trybunału Obrachunkowego, lecz obejmowały wielu funkcjonariuszy publicznych. Ponadto, obniżka wynagrodzeń miała jedynie charakter przejściowy i została uchylona w 2016 r. Z tego względu TSUE odpowiedział, że „zasada niezawistości sędziowskiej nie stoi na przeszkodzie stosowaniu wobec członków Tribunal de Contas (trybunału obrachunkowego, Portugalia) ogólnych przepisów o obniżeniu wynagrodzeń, takich jak przepisy, których dotyczy sprawa w postępowaniu głównym, związanych z wymogami zlikwidowania nadmiernego deficytu budżetowego oraz z programem pomocy finansowej Unii Europejskiej”.

Komentarz eksperta

Jakie ten wyrok może mieć znaczenie dla Polski?

W omawianym wyroku TSUE trafnie uznał, że gwarancje niezawistości sędziowskiej są kluczowe dla zapewnienia prawidłowej realizacji prawa do sądu, wyrażonego w art. 47 Karty Praw Podstawowych. Takie rozstrzygnięcie może mieć istotne znaczenie dla Polski, zważywszy na szereg zastrzeżeń formułowanych przez organy unijne pod adresem reform wymiaru sprawiedliwości wdrażanych przez obecny rząd. Szczególnie interesujące jest w tym kontekście pytanie prejudycjalne skierowane przez irlandzki Wyższy Sąd Apelacyjny. Sąd zmierza w nim do ustalenia, czy występujące w Polsce zagrożenia dla niezawistości sądownictwa mogą uzasadnić odmowę wydania do Polski, w ramach procedury Europejskiego Nakazu Aresztowania, osoby podejrzanej o popełnienie przestępstwa.

Omówienie orzeczenia opracował Marcin Szwed, LL.M. – prawnik w Programie Spraw Precedensowych HFPC.

Omówienie zostało opracowane w ramach cyklu *Nie tylko Strasburg? Alternatywne międzynarodowe instrumenty ochrony praw człowieka* realizowanego przez Helsińską Fundację Praw Człowieka i kancelarię Clifford Chance.